

Universitatea Babeș–Bolyai
Facultatea de Istorie și Filosofie
Școala Doctorală de Relații Internaționale și Studii de Securitate

***RELAȚII CULTURALE ȘI DIPLOMATICE ROMÂNNO-
SPANIOLE
(1919-1936)***

REZUMAT

DOCTORAND:

Flaviu Vasile Rus

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

prof. univ. dr. Lucian Năstasă-Kovács

Cluj-Napoca

2015

CUPRINS

ARGUMENT

Capitolul I. ASPECTE ISTORICE ALE DIPLOMAȚIEI CULTURALE ROMÂNNO-SPANIOLE

- 1.1. Relații culturale româno-spaniole în perioada antică și medievală
- 1.2. Aspecte ale istoriei culturale spaniole - "Secolul de Aur"
- 1.3. Imaginea Țărilor Române în mediul cultural spaniol
- 1.4. Mihail Kogălniceanu - reprezentant al diplomației românești
- 1.5. Universitatea spaniolă și mediul cultural românesc – primii bursieri români în Spania

Capitolul II. AMBASADORI AI DIPLOMAȚIEI CULTURALE ROMÂNEȘTI ÎN MEDIUL SPANIOL

- 2.1. Vasile Alecsandri – "el genio del pueblo de Rumania"
- 2.2. Mihai Eminescu – reprezentant al diplomației culturale româno-spaniole
- 2.3. Regina Carmen Sylva
- 2.4. George Coșbuc
- 2.5. Ion Creangă

Capitolul III. RELAȚII DIPLOMATICE ROMÂNNO-SPANIOLE

- 3.1. Stabilirea Relațiilor diplomatice dintre România și Spania. Sesiunea Parlamentului spaniol din februarie 28 februarie 1880
- 3.2. Expoziția Națională a României – 1906
- 3.3. Joaquín de Llave y García
- 3.4. Relațiile româno-spaniole în perioada „Marelui Război European”
- 3.5. Un călător spaniol la curtea regală din Iași
- 3.6. Marile Adunări Naționale românești în mediul cultural spaniol
- 3.7. Regele României prezentat de un român

- 3.8. Ministrul român Ion. I. C. Brătianu
- 3.9. Mărturiile Reginei Maria - "Confidencias de Reina"

Capitolul IV. RELAȚII CULTURALE ȘI DILOMATICE ROMÂNNO-SPANIOLE

- 4.1. Sărbătoarea "geniului latin"
- 4.2. Ceremonia de inaugurare a Universității din Cluj în spațiul cultural spaniol
- 4.3. Ramón de Basterra - un reprezentant diplomației culturale spaniole în România
- 4.4. "Un salut fratern către Universitatea din Salamanca" – un pasaj din relațiile universitare româno-spaniole
- 4.5. Un moment al relațiilor științifico-economice româno-spaniole – "Conferința Internațională" din iulie 1925
- 4.6. Aspecte politico-culturale ale societății spaniole în perioada interbelică
- 4.7. Expoziția Internațională din Barcelona (20 mai 1929 - 15 ianuarie 1930)
- 4.8. "Revista Hispanica"
- 4.9. Vizita reginei Maria în Spania (3 februarie- 6 mai 1929)
  - 4.9.1. San Sebastián
  - 4.9.2. Madrid
  - 4.9.3. Avila
  - 4.9.4. Sevilla
  - 4.9.5. Guadalupe
  - 4.9.6. Sanlúcar de Barrameda
  - 4.9.7. Cádiz
  - 4.9.8. Ronda
  - 4.9.9. Maroc
  - 4.9.10 Barcelona
- 4.10. Nicolaie Iorga. Conferința: "Politica spaniolă în Țările Române" din cadrul Universității din Madrid

- 4.11. Liviu Rebreanu și Mihail Sorbul – reprezentanți români al IV-lea Congres Internațional al "Autorilor și Compozitorilor" în Madrid
- 4.12. Filosoful spaniol Miguel de Unamuno
- 4.13. Evenimente marcante din relațiile culturale româno-spaniole
- 4.14. Alexandru Popescu Telega – divulgator al literaturii spaniole în România
- 4.15. Prințul George Valentin Bibescu un reprezentant al aeronauticii românești în spațiul cultural spaniol. Competiția aeronautică "București - Madrid"
- 4.16. Prințesa Marta Bibescu și mediul cultural spaniol
- 4.17. Prințul Anton Bibescu - Ministrul plenipotențiar al României la Madrid,
- 4.18. Nicolaie Titulescu - Președintele "Societății Națiunilor"
- 4.19.. Ministrul român Gheorghe Mironescu. Acorduri diplomatice româno-spaniole
- 4.19.1. Semnarea "Tratatului de extrădare și asistență judiciară" dintre România și Spania
- 4.20. Diplomatul român Ștefan Ciceo-Pop în ședința extraordinară "De Las Cortes Generales" din Madrid
- 4.21. Mihai Tican Rumano

Rezumat

Cuvinte cheie: cultură, diplomatie, istorie, relații româno-spaniole, patrimoniu cultural, diplomatie culturală, relații internaționale

Lucrarea de față intitulată "Relații culturale și diplomatice româno-spaniole" (1919-1936), fără a revendica epuizarea unui subiect atât de vast, își propune să investigheze conținuturile fundamentale ale acestor relații prin intermediul diplomației și culturii într-o perioadă vitală a istoriei contemporane. Obiectivul fiecărui cercetător este să ofere o prezentare profesionistă, să prezinte o secvență de istorie culturală și diplomatică menită să faciliteze percepția relațiilor bilaterale dintre România și Spania.

Istoria relațiilor româno-spaniole nu a fost cercetată așa cum merită, considerăm că a sosit momentul tratării raporturilor culturale și diplomatice dintre cele două țări care să țină cont de evoluțiile istorice ale acestor relații, pornind chiar de la baza patrimoniului istorico-cultural româno-spaniol.

În cercetarea noastră am abordat două viziuni care se întrepătrund. În primul rând aspectele corespunzătoare relațiilor bilaterale, iar în al doilea rând modul în care România și Spania au perceput dezvoltarea relațiilor culturale. Istoria relațiilor româno-spaniole trebuie percepută inevitabil într-un context internațional aducând cu ea bilateralismul în contextul actual al dezvoltării acestor legături. Între România și Spania există o dublă identitate: latino-europeană care se află la baza fondului său istoric și cultural.

În cadrul acestei teze vom analiza interdisciplinar această evoluție istorico-culturală. Vom încerca să surprindem cum a fost privite în societatea spaniolă evenimente de o importanță deosebită în istoria României. Vom încerca să înțelegem viziunile, conceptele, mentalitățile, filosofii culturale și politice interconectate climatului și personalităților cărora le-am acordat un loc special în cercetarea noastră. În viziunea istoricului român Nicolaie Iorga: "chestiunile istorice se clarifică atunci când sunt prezentate prin intermediul unor abordări diferite, din prisma unor câmpuri variate. În același timp, fiecare contribuie prin punctul său de vedere unic alături

de fondurile speciale ale investigației care sunt utilizate”.¹ Diplomația culturală a stimulat constant dezvoltarea relațiilor bilaterale dintre România și Spania.² Potrivit istoricului spaniol Lorenzo Delgado Gómez-Escalonilla, studiile privind rolul factorului cultural în relațiile internaționale a beneficiat, în ultimele decenii de contribuții importante din partea diverselor discipline din sfera științelor sociale sau din partea propriilor protagoniști ai activităților culturale în diverse câmpuri ale practicii diplomatice, adăugându-se mai recent contribuțiile realizate de către istoria relațiilor internaționale. În interiorul centrului de analiză a celei din urmă, a fost acordată o atenție deosebită legăturii dintre activitatea culturală și politica externă.³

Vom prezenta și analiza tema cercetării noastre din ampla perspectivă a istoriei relațiilor internaționale. Pentru a completa acest tablou istorico-cultural ne-am decis să acordăm în demersul nostru o atenție deosebită analizei bibliografiei de specialitate aferentă spațiului cultural român și spaniol, pornind de la primele rapoarte care s-au stabilit între cele două țări și până în ultracontemporaneitate. Procesul selectiv al acestei literaturi a fost realizat în funcție de însemnătatea etapelor istorice, luând în considerare de asemenea impactul pe care l-au exercitat anumite evenimente marcante ale acestor epoci istorice, în același timp ajutându-ne să înțelegem elemente esențiale cu privire la dezvoltarea relațiilor diplomatice și culturale româno-spaniole.

În prima parte a acestei teze ne-am decis să rezumăm principalele aspecte ale evoluției acestor relații culturale pornind de la moștenirea romană, și până la marile progrese realizate în această sferă în perioada epocii moderne. În următoarea etapă am supus cercetării modul în care s-au dezvoltat aceste relații în perioada primului Război Mondial, vom acorda apoi o atenție aparte relațiilor diplomatice și culturale dintre România și Spania în perioada interbelică. Vom încerca să prezentăm modul în care s-au reflectat în mediul cultural spaniol evenimente

---

¹ Conferencia del profesor Iorga. „La política española en los Países Rumanos y en Turquía” în "La Época", Nr. 27.519, Madrid, marți 13 martie 1928, p. 1

² Jessica C. E. Gienow-Hecht y Mark C. Donfried (editores), *Searching for a cultural diplomacy*, Cologne y Berlin, Exploration in Culture and International History, 2010; Jessica C. E. Gienow-Hecht, *On the Diversity of Knowledge and the Community of Thought. Culture and International History*, New York, Berghahn Books, 2003; Philippe Lane, *French Scientific and Cultural Diplomacy*, Liverpool, Liverpool University Press, 2013;

³ Véase, Lorenzo Delgado Gómez-Escalonilla, *El factor cultural en las relaciones internacionales: una aproximación a su análisis histórico* en "Hispania. Revista Española de Historia", Madrid, No. 186, 1994, pp. 257; *Ibidem*, p. 257; Lorenzo Delgado Gómez-Escalonilla, *Un siglo de diplomacia cultural española: de la Junta para Ampliación de Estudios al Instituto Cervantes*, Instituto Real Elcano, 9 de octubre 2014.

primordiale ale istoriei și culturii române, în același timp ne vom strădui să expunem viziunile oamenilor de cultură români care s-au dedicat cercetării culturii și civilizației spaniole.

În ceea ce privește metodologia acestei lucrări prezentarea acestor capitole a fost realizată pe baza unei literaturi de specialitate românești și internaționale - Biblioteca Universitară "Lucian Blaga" din Cluj-Napoca; Biblioteca Națională a Spaniei din Madrid, Biblioteca Națională a Cataluniei, Biblioteca Universității din Alicante, Biblioteca Universității din Barcelona; Biblioteca Universității Complutense de Madrid; Biblioteca Universității din Valencia; și a unor cercetări arhivistice în România și Spania - Arhiva Ministerului de Externe al Spaniei din Madrid; Arhiva Ministerului Propagandei din Madrid, Arhiva Municipală din Barcelona/Hemeroteca Digitală; Hemeroteca Municipală din Madrid; Hemeroteca Națională a Spaniei; Arhiva Ministerului Afacerilor Externe a României (Documente edit.); și Arhiva Ministerului Propagandei a României.

Demersul nostru, după cum am expus încă de la început, dorește să contribuie la cunoașterea relațiilor culturale și diplomatice româno-spaniole. Pornind de la moștenirea latină care constituie elementul fundamental și primordial al legăturilor culturale dintre România și Spania dar și al propriei identități europene, abordarea noastră a prezentat o parte a conținuturilor vitale a acestor relații într-o perioadă deosebit de importantă a istoriei contemporane. Această cercetare se dorește să fie continuată în viitor, teza noastră a încercat să deschidă un univers științific, luminând doar o parte restrânsă a acestui domeniu de cercetare foarte amplu. Relațiile dintre cele două popoare s-au putut dezvolta pentru mai bine de două milenii: de la fondarea romanității spaniole și românești, o moștenire foarte nobilă și în același timp o mare responsabilitate: care consistă în protejarea acestui mare dar al latinității. Aceste țări posedă o geneză comună, un vestigiu într-adevăr unic care le-a unit prin intermediul acestor elemente culturale fundamentale cu celelalte culturi romanice: cea italiană, portugheză, sau cea franceză. România și Spania două țări surori, cu același destin de a se fi născut prin cucerire: prin debarcarea romană în Ampurias și la Drobeta, au putut să se reunească dealungul secolelor datorită unei culture comune și a elementelor fundamentale care o definesc, în cuvintele istoricului român Nicolaie Iorga: "*România primește cu bucurie reuniunea sa cu surorile sale occidentale, o reuniune pe care și-a dorit-o cu toată sinceritatea inimii sale*" ("La Époque", 13 martie 1928).

Dezvoltarea treptată a relațiilor culturale româno-spaniole nu a fost restrânsă de fluctuațiile politice la care au fost supuse ambele țări dealungul istoriei. Evul mediu a avut momente de strălucire deosebite, a luminat și a stimulat întărirea acestor legături culturale. Erudiții români: Grigore Ureche, Miron Costin, Maximilianus Transilvanus, Nicolaus Olahus, Constantin Cantacuzino, Ion Neculce, dar și profesori spanioli ca Andrés de Poza și Juan Lotiquio reprezintă doar o parte din cărturarii care au contribuit la această apropiere culturală. Epoca modernă a revitalizat aceste relații, cu atât mai mult merită menționate marile personalități ca: Nicolaie Bălcescu, C. A. Rosetti, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, și scriitori spanioli cum ar fi: Alberto de Quintana y Combis, Juan Fastenrath sau Teodoro Lorente. Diplomația culturală, reprezentată prin marile personalitățile pe care tocmai le-am menționat a contribuit la cunoașterea mutuală a acestor patrimonii culturale: român și spaniol.

Stabilirea relațiilor diplomatice oficiale dintre România și Spania în 1880 a intensificat dezvoltarea acestor legături istorice și culturale. Principalele elemente ale diplomației culturale româno-spaniole în procesul ei de configurare au fost: colaborarea universitară, schimburile științifice care au existat deja încă de la începutul epocii moderne aceasta fiind relaționată cu procesul de formare a elitelor, reprezentată de străluciții bursieri români, studenți la universitățile din Madrid sau Paris, publicarea unor ilustre opere și de asemenea conferințele științifice din ambele medii academice; Adevărați ambasadori culturali au fost intelectualii care au călătorit pe meleaguri spaniole sau românești cultivând dialogul intelectual și promovând îmbunătățirea relațiilor dintre cele două state; Un rol esențial l-au avut activitățile culturale consulare, atașate activității diplomatice statale; toate aceste elemente contribuie împreună la extinderea acestui tablou foarte esențial al diplomației culturale. Politica și cultura au fost întotdeauna agenți determinanți ai apropierii internaționale.

Marile creații artistice și culturale: operele lui Miguel de Cervantes, Pedro Calderón de la Barca, Mihai Eminescu (Dimanatul Nordului) sau poemele lui Alecsandri (Cântul Gintei Latine) acestea s-au convertit ele înșile în adevărate punți culturale contribuind inestimabil la apropierea poporului român și spaniol dealungul distanței care le separă.

Importanța factorului cultural în cadrul contextului internațional în fiecare epocă istorică a fost atestată prin intermediul producțiilor culturale, se cuvine menționată importanța cărților de călătorie a marilor academicieni: Mihail Kogălniceanu, Joaquín de Llave y García, Nicolaie

Iorga și Miguel de Unamuno. Hispaniști români ca Alexandru Popescu Telega și Mihai Tican Rumano s-au transformat în adevărați ambasadori culturali ai României pentru întreaga civilizație hispanică. Conferințele științifice și culturale susținute de: Emil Racovitza, Ramón Menéndez Pidal, Sextil Pușcariu, Nicolaie Iorga, Miguel de Unamuno, Ortega y Gasset, Liviu Rebreanu, Elena Văcărescu, Marta Bibescu, Enrique Díez Canedo, Joaquín de Llave, Ramón de Basterra au contribuit la schimburile științifice, și colaborării universitare, la dezvoltarea relațiilor culturale dintre România și Spania și la extinderea patrimoniului intelectual european.

"Expoziția Națională a României" (1906) și "Expoziția Internațională din Barcelona" (1929), atestă înflorirea relațiilor româno-spaniole. Vizita reginei Maria a României în Spania (3 februarie – 6 mai 1929) a reprezentat un moment august al relațiilor bilaterale dintre cele două popoare. Popularitatea reginei și prestigiul României la sfârșitul acestei decade i-au conferit un loc special în sufletul acestei națiuni. Alături de regele Spaniei Alfonso al XIII-lea a demonstrat în fața întregii Europe marea unitate dintre aceste două țări latine. Mesajele adresate poporului român de către rege și Primo de Rivera îmbrăcau aceeași delicatețe transmisă de regina Maria poporului spaniol.

Activitatea culturală dezvoltată de Ministerele de Externe a reprezentat un element vital în apropierea dintre România și Spania. Rolul tot mai activ al factorului cultural în viața internațională a intensificat evoluția acestor relații.

Prințul Anton Bibescu, ministrul plenipotențiar al României la Madrid alături de regina Maria, Nicolaie Titulescu președintele "Societății Națiunilor", ministrul Gheorghe Mironescu, diplomatul și ministrul român Ștefan Ciceo Pop, Henry Helfant, atașatul comercial al ambasadei românești din capitala spaniolă, prințul Valentin Bibescu, președintele "Federației Internaționale de Aeronautică" și scriitoarea Elena Văcărescu constituie doar o parte din personalitățile care au reprezentat diplomația culturală românească în Spania.

Ambasadorul Spaniei în România, Juan Francisco de Cárdenas y Rodríguez de Rivas, atașatul diplomatic Ramón de Basterra, ambasadorul Pedro De Prat y Soutzo, viceconsulul Luis Beneyto Martí, Salvador Bonet Marsillach și Manuel de Castro Tiedra au făcut parte din corpul diplomatic spaniol, dezvoltând o diplomație culturală de o importanță primordială pentru relațiile româno-spaniole.

Evoluția legăturilor dintre România și Spania au avut o traiectorie ascendentă în această perioadă deosebit de importantă a istoriei contemporane. Fără nici o îndoială, această evoluție pozitivă a relațiilor culturale și diplomatice a constituit un model de referință pentru diplomațiile europene ale epocii. Acest exemplu istoric contribuie și astăzi la dezvoltarea relațiilor culturale și diplomatice româno-spaniole, și de asemenea la extinderea orizontului intelectual european.